

Sygn. akt I NSNc 110/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Demendecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Janusz Niczyporuk

Magdalena Maria Wiszniewska (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa A. Sp. z o.o. z siedzibą w S.

przeciwko M. Ś. i E. Ś.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 19 października 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego w Szczecinie z 19 kwietnia 2005 r., sygn. I Nc 114/05,

- 1. oddala skargę nadzwyczajną;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołane wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

W dniu 21 sierpnia 2002 r., w ramach swojej działalności Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo - Kredytowa z siedzibą w G. (dalej także: SKOK), zawarła umowę pożyczki w kwocie 57.000 zł z M. Ś., prowadzącą działalność gospodarczą

(mąż pożyczkobiorcy E. Ś. poręczył pożyczkę). Udzielenie pożyczki nastąpiło na wniosek M. Ś. z dnia 7 sierpnia 2002 r. Pożyczka miała zostać udzielona na warunkach przewidzianych podpisaną umową oraz Regulaminem Udzielania Kredytów i Pożyczek SKOK. Pożyczkobiorca zobowiązała się zapłacić pożyczkodawcy prowizję w wysokości 3,5%. Nadto pobrano opłatę przygotowawczą w wysokości 100 zł. Strony ustaliły w umowie, że pożyczka będzie oprocentowana wg zmiennej stopy procentowej ustalanej przez Zarząd SKOK, wynoszącej na dzień zawarcia umowy 12,95% w stosunku rocznym. O zmianie oprocentowania pożyczki pożyczkodawca zobowiązał się informować przez wywieszenie informacji na tablicy ogłoszeń.

Pożyczkobiorca zobowiązała się do spłaty pożyczki wraz z należnymi odsetkami w terminie do 20 sierpnia 2007 r. Spłata miała następować w ratach miesięcznych płatnych bez wezwania, obejmujących ratę kapitału pożyczki i ratę odsetkową przypadające do spłaty za dany okres rozliczeniowy wg planu spłaty będącego integralną częścią umowy. Spłata pożyczki miała być dokonywana przez potrącenie z wypłacanego pożyczkobiorcy wynagrodzenia za pracę, zasiłku chorobowego, wychowawczego, emerytury, odpraw lub przez wpłaty gotówkowe.

W umowie przewidziano, że w przypadku nieterminowej spłaty pożyczki lub jej raty, zadłużenie z tego tytułu pożyczkodawca przeniesie w dniu następnym na rachunek zadłużenia przeterminowanego. W umowie przewidziano, że od zadłużenia przeterminowanego pobierane będą odsetki według zmiennej stopy procentowej ustalanej przez Zarząd SKOK, wynoszącej na dzień zawarcia umowy 40% w skali roku.

Pożyczkodawca zastrzegł sobie prawo do jednostronnego wypowiedzenia umowy w przypadku nieterminowej spłaty pożyczki lub jej raty wraz z należnymi odsetkami po upływie 30 dni od daty wymagalności spłaty. W umowie przewidziano, że zabezpieczeniem uzyskanej pożyczki będzie zabezpieczenie hipoteczne oraz weksel in blanco.

Pożyczkobiorca M. Ś. oświadczyła w umowie, że po zapoznaniu się z treścią Regulaminu Udzielania Kredytów i Pożyczek SKOK, będącego integralną częścią umowy, akceptuje warunki w nim zawarte oraz zobowiązuje się do jego stosowania. Z końcowej treści umowy wynika, że pozwany E. Ś. poręczył spłatę pożyczki, jako

solidarnie zobowiązany z pożyczkobiorcą i w razie ewentualnego nieuregulowania w terminie zaciągniętej przez pożyczkobiorcę wyraził zgodę na pokrycie należnej pożyczkodawcy kwoty z ich wkładów, oszczędności i przypadającego im wynagrodzenia za pracę, zasiłku chorobowego, zasiłku wychowawczego, odpraw i nagród.

Pożyczkobiorca M. Ś. przez krótki czas spłacała pożyczkę, zaś poręczyciel E. Ś. informowany o stanie spłaty pożyczki nie regulował powstałych zaległości. W następstwie takiego postępowania pozwanych, doszło do wypowiedzenia umowy, które zostało skutecznie doręczone pozwanej M. Ś. w dniu 5 marca 2003 r.

Powód wypowiadając pozwanej M. Ś. umowę pożyczki poinformował, że cała niespłacona część pożyczki wraz z odsetkami została postawiona w stan natychmiastowej wymagalności z upływem 30 dniowego okresu wypowiedzenia, liczonego od dnia otrzymania pisma przez pozwaną (czyli od dnia 5 marca 2003 r.)

Z treści wypowiedzenia wynika, że wezwano pozwaną do dobrowolnej zapłaty w terminie 7 dni od otrzymania pisma kwoty 4 020,42 zł wymagalnej na dzień 24 lutego 2003 r., a do powyższej kwoty doliczono odsetki karne w wysokości 2,96 zł dziennie. Poinformowano też w treści oświadczenia, że odsetki karne od przeterminowanego kredytu wynoszą 40% w skali roku i są naliczane za każdy dzień opóźnienia.

O wypowiedzeniu umowy został również poinformowany poręczyciel E. Ś..

Pozwani w określonym terminie nie zastosowali się do treści otrzymanego wypowiedzenia i nie podjęli jakichkolwiek kroków zmierzających do zaspokojenia powoda.

Powód Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo - Kredytowa z siedzibą w G. pozwem z dnia 9 marca 2005 r. wniósł o zapłatę w postępowaniu upominawczym, w którym zażądał aby Sąd:

- orzekł nakazem zapłaty, że pozwani M. Ś. i E. Ś. mają zapłacić solidarnie powodowi kwotę 100 268,46 zł z odsetkami umownymi według zmiennej stopy procentowej, obowiązującej w danym okresie, ustalonej przez Zarząd Kasy dla kredytów przeterminowanych, w wysokości 40% w stosunku rocznym, od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty co do kwoty 55 516,37 zł oraz odsetkami ustawowymi co do kwoty 44 752,09 zł od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty,

- orzekł o obowiązku zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym wpisu ułamkowego w kwocie 1 654,10 zł, kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 3.600 zł oraz opłaty od pełnomocnictwa w kwocie 15 zł, w terminie 2 tygodni od dnia otrzymania nakazu

Nadto powód wniósł, aby w razie wniesienia sprzeciwu sąd rozpoznał sprawę i zasądził od pozwanych oznaczone w pozwie kwoty wraz z odsetkami i kosztami procesu oraz wniósł o przeprowadzenie rozprawy podczas nieobecności powoda.

Do pozwu zostały dołączone dokumenty (wyciąg z rejestru sądowego dotyczący powoda, kopia umowy pożyczki z dnia 21 sierpnia 2002 r. nr 1/315865/02 na kwotę 57.000 zł zawartej między powodem a M. Ś. prowadzącą działalność gospodarczą, kopia wypowiedzenia umowy, dowód doręczenia wypowiedzenia umowy dłużnikowi M. Ś., wyciąg z Regulaminu Udzielania Kredytów i Pożyczek SKOK, cennik SKOK wydany na podstawie uchwały Zarządu SKOK - aktualny na dzień zawarcia umowy pożyczki oraz wniesienia pozwu). Wszystkie dokumenty zostały poświadczone „za zgodność z oryginałem” przez profesjonalnego pełnomocnika.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 19 kwietnia 2005 r. w sprawie o sygn. I Nc 114/05 Sąd Okręgowy w Szczecinie orzekł, że pozwani M. Ś. (pożyczkobiorca) i E. Ś. (poręczyciel) mają zapłacić solidarnie powodowi kwotę 100 268,46 zł z odsetkami umownymi według zmiennej stopy procentowej, obowiązującej w danym okresie, ustalonej przez Zarząd Kasy dla kredytów przeterminowanych, w wysokości 40% w stosunku rocznym, od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty co do kwoty 55 516,37 zł oraz z odsetkami ustawowymi co do kwoty 44 752,09 zł od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty - w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu albo aby w tymże terminie wnieśli sprzeciw.

E. Ś. odebrał korespondencję osobiście w dniu 6 kwietnia 2005 r., natomiast korespondencja adresowana do M. Ś. pomimo prawidłowego awizowania nie została przez nią odebrana. Nakaz zapłaty nie został zaskarżony sprzeciwem i uprawomocnił się z dniem 11 maja 2005 r. (k. 18).

Postanowieniem z dnia 9 października 2006 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawie I Co 129/06 nadał na rzecz A. Sp. z o.o. w miejsce dotychczasowego

wierzyciela SKOK klauzulę wykonalności ww. prawomocnemu nakazowi zapłaty (w związku z przeniesieniem wierzytelności potwierdzonej ww. nakazem zapłaty przez SKOK na A. Sp. z o.o. z siedzibą w S.).

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 2 marca 2020 r., sygn. akt I C 1352/19 orzekł o pozbawieniu wykonalności tytułu wykonawczego ww. nakazu zapłaty w zakresie odsetek umownych według zmiennej stopy w wysokości 40% w stosunku rocznym od kwoty 55 516,37 zł od 3 marca 2005 r., w części, to jest od 21 lutego 2006 r. do 31 grudnia 2015 r. w zakresie przekraczającym czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP oraz od 1 stycznia 2016 r. w zakresie przekraczającym wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, stanowiących dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie.

Wobec powyższego, doszło do pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego wskazanego nakazu zapłaty w części. W pozostałej części tj. nieobjętej wyrokiem z dnia 2 marca 2020 r., sygn. akt I C 1352/19, nakaz zapłaty zaskarżył Prokurator Generalny, wnosząc skargę nadzwyczajną.

W dniu 29 sierpnia 2021 r. zmarł pozwany poręczyciel E. Ś..

Pismem z 30 sierpnia 2021 r. od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanym przez Sąd Okręgowy w Szczecinie 19 kwietnia 2005 r., sygn. akt I Nc 114/05 w sprawie z powództwa Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej przeciwko M. Ś. i E. Ś., Prokurator Generalny wniósł skargę nadzwyczajną.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1-2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1904 ze zm.; dalej: u.SN) Prokurator Generalny powyższemu nakazowi zapłaty zarzucił:

1. naruszenie określonego w art. 45 ust. 1 oraz art. 76 Konstytucji RP prawa obywatela do sądu, wyrażającego się w prawie do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i rzetelności procesu oraz ochrony konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przez:

- zaniechanie dokonania przez Sąd z urzędu oceny ważności postanowień będącej podstawą roszczenia umowy pożyczki z dnia 21 sierpnia 2002 r. między

Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo - Kredytową z siedzibą w G. (zwanym dalej SKOK), a M. Ś., w której pożyczkobiorca zobowiązała się do tego, że w przypadku nieterminowej spłaty pożyczki lub jej raty zapłaci pożyczkodawcy odsetki za opóźnienie w wysokości 40% w skali roku, a w konsekwencji przez wydanie nakazu zapłaty zasądzonego w całości zgłoszone powództwo, podczas gdy zapisy ww. umowy w zakresie niedozwolonych odsetek, naruszały zasadę swobody umów wyrażoną w art. 353¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1145; dalej: k.c.), były sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a przez to nieważne na zasadzie art. 58 § 2 k.c. i wskazywały na bezzasadność powództwa w tej części, uniemożliwiając tym samym wydanie nakazu zapłaty stosownie do treści art. 498 § 1 i 2 w zw. z art. 499 § 1 pkt 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania,

- zaniechanie dokonania przez Sąd wnikliwej oceny pozwu wraz z załączonymi dokumentami i niedostrzeżenie, że w sprawie zachodzą wątpliwości co do okoliczności związanych ze skutecznością i datą wypowiedzenia przez SKOK umowy pożyczki oraz ze sposobem i prawidłowością obliczenia przez powoda dochodzonej kwoty w zakresie 44 752,09 zł tytułem odsetek oraz kosztów do dnia wniesienia pozwu, co uniemożliwia wydanie nakazu zapłaty stosownie do treści art. 498 § 1 i 2 w zw. z art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania;

- nieuwzględnienie konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i niezbadanie przez Sąd z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru postanowień umowy, z której wynikało zobowiązanie, w sytuacji, gdy oprocentowanie pożyczki zostało ustalone na poziomie zabronionym przez prawo i w sposób istotny naruszało równowagę kontaktową na niekorzyść pozwanych i implikowało obowiązek zbadania przez Sąd jej postanowień, skierowaniem sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, zaś zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się powodowej Spółki, a także godziło w prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej jako sprawiedliwości proceduralnej mającej zapewnić pozwanej rzetelność prawa do sądu i pozbawiło pozwanych skutecznej ochrony przed nieuczciwymi praktykami

rynkowymi wynikającymi z art. 7 ust. 1 Dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz.U. UE. L. 1993.95.29);

2. naruszenie w sposób rażący prawa, tj. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że opisana powyżej umowa pożyczki z 21 sierpnia 2002 r. zawarta została w granicach zasady swobody umów wyrażonej w art. 353¹ k.c., podczas gdy regulacje tejże umowy dotyczące zastrzeżenia odsetek za opóźnienie w wysokości 40% w stosunku rocznym, są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i wskazują, że w tej części umowa narusza swobodę kontraktowania, a w konsekwencji, zgodnie z art. 58 § 2 k.c., jest bezwzględnie nieważna;

3. naruszenie w sposób rażący prawa, tj. art. 498 § 1 i 2 w zw. z art. 499 § 1 pkt 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania przez wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, nakazującego pozwanym solidarnie zapłatę na rzecz powoda odsetek umownych za opóźnienie w wysokości 40%, a także należności głównej obejmującej również skapitalizowane odsetki za opóźnienie w ww. wysokości, podczas gdy z treści pozwu i dołączonych do niego dokumentów wynikało, że roszczenie było oczywiście bezzasadne w zakresie zasądzenia tak ukształtowanych odsetek umownych, wskazujących na ich sprzeczność z zasadami współżycia społecznego i naruszenie w tej części swobody kontraktowania, a w konsekwencji przesądzających o bezwzględnej nieważności postanowień umowy w tym zakresie na podstawie art. 58 § 2 k.c.;

4. naruszenie w sposób rażący prawa, tj. art. 498 § 1 i 2 w zw. z art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania przez wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym nakazującego pozwanym solidarnie zapłatę na rzecz powoda wymienionych w nim kwot pieniężnych z odsetkami, podczas gdy z treści pozwu i dołączonych do niego dokumentów nie wynikały jednoznacznie skuteczność i data wypowiedzenia przez SKOK umowy pożyczki oraz sposób i prawidłowość obliczenia przez powoda dochodzonej kwoty w zakresie 44 752,09 zł tytułem odsetek oraz kosztów do dnia wniesienia pozwu, co powodowało, że okoliczności sprawy budziły wątpliwości uniemożliwiające wydanie nakazu zapłaty.

W odpowiedzi na skargę powód wniósł o odrzucenie skargi, zasądzenie od skarżącego na rzecz powoda kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz opłaty od pełnomocnictwa w kwocie 17,00 zł wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas od uprawomocnienia się orzeczenia, w którym je zasądzono do dnia zapłaty, rozpoznanie sprawy pod nieobecność powoda oraz dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z wskazanych przez powoda dokumentów. Powód wniósł ponadto o oddalenie wniosku skarżącego o wstrzymanie wykonania zaskarżonego nakazu zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna jako niezasadna, podlegała oddaleniu.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego - a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Zgodnie z art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku, zgodnie z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie ustawy,

może być wniesiona jedynie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNc 1/20; 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczególnych - uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP, zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawa i znajduje głębokie uzasadnienie

aksjologiczne. Z tego względu - jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPC) - nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych, niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (zob. wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., Riabikh przeciwko Rosji, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi być wobec tego sprawiedliwie wyważonym między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNc 1/20 i z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia jakichkolwiek innych okoliczności, które mogłyby uzasadniać ocenę, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżony nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym nie może także zostać uchylony, ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Reasumując, należy stwierdzić, że nie zachodzą przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej.

Skarżący zakreślając pierwszą przesłankę szczegółową skargi nadzwyczajnej zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie przepisów konstytucyjnych tj. art. 45 ust. 1 oraz art. 76 Konstytucji RP. Zarzut ten z oczywistych względów nie może zostać uznany za zasadny. Prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) nie zostało naruszone poprzez wydanie zaskarżonego orzeczenia, bowiem żadne z przysługujących pozwanym uprawnień nie zostało im odebrane, ani nawet ograniczone (to pozwani nie skorzystali z przysługującego im prawa do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty). Zasada ochrony konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, zawarta w art. 76 Konstytucji RP, nie mogła zaś zostać naruszona, bowiem pozwana M. Ś. prowadziła działalność gospodarczą, co odnotowano w umowie pożyczki. Przy ocenie zawieranych przez nią umów, sąd miał zatem podstawy posłużyć się regułą profesjonalizmu postępowania takiej osoby.

Prokurator Generalny zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił również naruszenie w sposób rażący art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c. (warto zwrócić uwagę, że przepisy te nigdy nie były nowelizowane). Przepis art. 353¹ k.c. stanowi, że strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Jak zauważył słusznie Skarżący, zasada swobody umów ujęta w art. 353¹ k.c. obejmuje trzy zasadnicze aspekty, a mianowicie swobodę zawarcia umowy, swobodę wyboru kontrahenta oraz swobodę kształtowania treści i celu umowy przez strony. Sankcją związaną z naruszeniem dyspozycji art. 353¹ k.c. jest nieważność czynności prawnej określona w art. 58 k.c. Przy orzekaniu, art. 58 k.c. jako bezwzględnie obowiązujący, sąd ma obowiązek brać pod uwagę z urzędu (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05). W niniejszej sprawie należy wskazać, że treść umowy pożyczki z dnia 21 sierpnia 2002 r. nie wypacza istoty tego stosunku prawnego, ani jego celu, jest to bowiem typowa umowa pożyczki, na gruncie której za korzystanie z kapitału przewiduje się uiszczanie odsetek, zaś za niewykonywanie umowy odsetki karne. Wobec powyższego nie można uznać za zasadny zarzutu naruszenia swobody kontraktowania.

Skarżący nakazowi zapłaty zarzucił ponadto naruszenie w sposób rażący art. 498 § 1-2 k.p.c. w zw. z art. 499 § 1 pkt 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania w przedmiotowej sprawie. Wedle obowiązującej w dniu wydania zaskarżonego nakazu zapłaty treści art. 498 § 1-2 k.p.c., nakaz zapłaty wydaje się, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego, a w innych sprawach, jeżeli przepis szczególny tak stanowi (§ 1), w razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym (§ 2). Zgodnie z powyższym, art. 498 § 1 k.p.c. zezwalał na wydanie nakazu zapłaty co do zasady w sprawach o zapłatę, zaś art. 498 § 2 k.p.c. regulował kwestię czynności, które sąd powinien podjąć (skierować sprawę na rozprawę) w sytuacji gdyby uznał, że istnieje brak podstaw do wydania nakazu zapłaty. Wobec tego, że przedmiotem niniejszej sprawy jest zapłata kwoty pieniężnej, a sąd orzekający nie stwierdził braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, nie można uznać, by powyżej wskazane przepisy proceduralne zostały naruszone przez organ rozstrzygający przy wydawaniu zaskarżonego nakazu zapłaty.

W odniesieniu zaś do zarzutu naruszenia art. 499 § 1 pkt 1 k.p.c., należy zwrócić uwagę, że przepis ten nie obowiązywał w dacie orzekania przez Sąd Okręgowy w Szczecinie tj. w dniu 19 kwietnia 2005 r., a został wprowadzony ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 poz. 1469) i wszedł w życie z dniem 7 listopada 2019 r. Wobec powyższego, zarzut naruszenia wskazanego przepisu nie może zostać uwzględniony. W okolicznościach niniejszej sprawy, dopiero podniesienie zarzutu naruszenia art. 499 pkt 2 k.p.c. - zgodnie z którym nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu przytoczone okoliczności budzą wątpliwość - mogłoby stanowić właściwe ujęcie zarzutu proceduralnego.

Warto jeszcze odnieść się do wątpliwości, które przedstawił Skarżący w uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej, wskazując, że „nie sposób było jednoznacznie ustalić, czy w sprawie doszło do skutecznego wypowiedzenia umowy pożyczki przed terminem jej spłaty, a jeżeli tak to kiedy. Załączona kserokopia dokumentu zatytułowanego wypowiedzenie nie zawiera daty jego sporządzenia, natomiast kserokopia wyłącznie jednej strony zwrotnego potwierdzenia odbioru

korrespondencji skierowanej do M. Ś. w żaden sposób nie pozwala stwierdzić, że dokument ten dotyczy doręczenia wypowiedzenia umowy. Nie wynika z niego bowiem co zawierała doręczona w ten sposób korespondencja, ani nawet, kto był jej nadawcą. Przez wzgląd zaś na brak daty sporządzenia dokumentu zawierającego oświadczenie o wypowiedzeniu umowy, nie sposób jest pomocniczo daty wynikającej ze zwrotnego potwierdzenia odbioru porównać z datą pisma o wypowiedzeniu umowy. Skoro zaś powód dochodzi zapłaty z tytułu nieuregulowania pożyczki przed terminem jej ostatecznej spłaty kwestia jej wcześniejszego skutecznego wypowiedzenia ma kluczowe znaczenia dla oceny zasadności zgłoszonego roszczenia”. Należy w tym miejscu wskazać, że okoliczność, iż na załączonym do pozwu wypowiedzeniu umowy pożyczki nie znalazła się data nie ma znaczenia dla niniejszej sprawy. Sąd Okręgowy w Szczecinie słusznie przyjął, że wypowiedzenie umowy było skuteczne z dniem, w którym pozwana otrzymała przesyłkę z wypowiedzeniem, czyli dniem 5 marca 2003 r. Przy czym podkreślić należy, że sąd orzekający mógł przyjąć, że znajdujące się w załącznikach do pozwu zwrotne potwierdzenie odbioru odnosiło się właśnie do przesyłki z wypowiedzeniem umowy. Dodać trzeba, że na etapie rozstrzygania o zasadności skargi nadzwyczajnej nie prowadzi się postępowania dowodowego, w konsekwencji czego Sąd Najwyższy ma do dyspozycji jedynie materiał zebrany na wcześniejszych etapach postępowania w danej sprawie.

Prokurator Generalny wskazał ponadto, że „zasadnicze wątpliwości budzi sposób wyliczenia przez powoda dochodzonej kwoty, na którą składa się obok sumy 55 516,37 zł z tytułu niespłaconego kapitału pożyczki również kwota 44 752,09 zł tytułem odsetek oraz kosztów do dnia wniesienia pozwu. W zakresie tej ostatniej kwoty nie wyjaśniono co dokładnie obejmuje. Tymczasem z wymienionego już wypowiedzenia wynika, że wówczas w związku z wypowiedzeniem umowy powód domagał się od pozwanej zapłaty kwoty 55 516,37 zł tytułem kapitału pożyczki oraz odsetek umownych w kwocie 1 259,98 zł i 15,00 zł tytułem kosztów korespondencji o wypowiedzeniu umowy. Nadto powód pouczał, że przyszłe koszty windykacji mogą wynieść 15 000,00 zł. Skoro nie jest jednoznaczne, kiedy doszło do wypowiedzenia ww. umowy, nie jest wiadomo czy powód naliczał odsetki za opóźnienie od prawidłowej daty i czy dodatkowo nie ujął

w nich wskazywanej w pouczeniu kwoty tytułem kosztów windykacji określonej z góry bez odniesienia do rzeczywistych kosztów egzekucji, to sposób i prawidłowość dokonania obliczeń w zakresie dochodzonej kwoty 44 752,09 zł budzi wątpliwości. Zresztą w uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że kwoty tej żąda z tytułu odsetek i „kosztów” do dnia wniesienia pozwu. W innym zaś miejscu uzasadnienia wskazał, że w skład niespłaconych należności wchodzi również koszty windykacji, nie precyzując jaka jest to kwota i nie wykazując jej zasadności, tj. faktycznego poniesienia takich kosztów”. Trzeba podkreślić, że Skarżący formułując w ten sposób uzasadnienie zarzutu rażącego naruszenia prawa nie skonkretyzował go tj. nie wykazał wadliwości obliczeń dokonanych przez powoda w pozwie, a jedynie zasugerował, że były wątpliwe. W ten sposób oczekuje od Sądu Najwyższego wejścia w rolę, której ten nie pełni tj. stania się trzecią instancją rozstrzygającą o ww. obliczeniach. Same wątpliwości co do wyroku, nie mogą stanowić zarzutu jego niezgodności z prawem. Ponadto wskazać trzeba, że Sąd Okręgowy w Szczecinie w sporządzonym następnie uzasadnieniu zaskarżonego nakazu zapłaty podniósł, iż „Odsetki w wysokości 40% od zadłużenia przeterminowanego miały zatem podstawę merytoryczną oraz zostały bezspornie prawidłowo wyliczone i w tym zakresie nie trzeba załączać żadnych tzw. ręcznych wyliczeń, gdyż poprawność wyliczenia wynika z systemu działania programu odsetkowego w systemie LEX”. Żądana kwota kapitału nie przekraczała tej wynikającej z umowy, zaś wyliczone odsetki już *prima facie* nie wzbudzały wątpliwości. Dodać trzeba, że nie można było żądać od powoda dowodów na okoliczności przeciwne, niż te, które podnosił. To rolę pozwanych było przedstawienie dowodów na to, że wyliczenia powoda są błędne.

Dla pełnego wyjaśnienia, stanowiska Sądu Najwyższego o oddaleniu skargi nadzwyczajnej, warto poruszyć jeszcze kwestię obowiązywania art. 359 § 2¹ k.c. regulującego tzw. zakaz odsetek maksymalnych. Przepis ten nie obowiązywał, ani w dniu podpisania umowy pożyczki tj. 21 sierpnia 2002 r., ani też w dniu wydania zaskarżonego nakazu zapłaty tj. 19 kwietnia 2005 r. Co więcej, Kodeks cywilny nie był nawet w fazie procedowania zmian w tym zakresie. Jak słusznie podniósł powód w odpowiedzi na skargę, „w czasie poprzedzającym powstanie tytułu wykonawczego przeciwko pozwanym odsetki w wysokości 40% nie były tak rażące

jak to wygląda w chwili obecnej”. Odsetki w wysokości 40% w czasie zawierania umowy, jak i orzekania przez Sąd Okręgowy w Szczecinie, nie stanowiły odsetek wygórowanych. Jak wskazywał Sąd Najwyższy, przy ocenie prawidłowości postanowień zawartej umowy decydujący jest stan prawny i okoliczności faktyczne istniejące w momencie jej zawierania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r. IV CSK 320/07).

Wobec powyższego słusznie Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 2 marca 2020 r., sygn. akt I C 1352/19 orzekł o pozbawieniu tytułu wykonawczego wykonalności jedynie w części, tj. uznał, że pozbawienie wykonalności w zakresie odsetek jest zasadne dopiero od dnia wejścia w życie przepisów o odsetkach maksymalnych. Jak słusznie wywiódł w uzasadnieniu ww. orzeczenia „prawem właściwym dla odsetek za opóźnienie powinno być prawo obowiązujące w dniu, za który należą się odsetki”, „w rezultacie w stosunkach prawnych, które powstały przed 20 lutego 2006 r.” (przed wejściem w życie przepisów o odsetkach maksymalnych, które nastąpiło 21 lutego 2006 r.) „od tego dnia należały się odsetki nie wyższe, niż odsetki maksymalne (...) choćby strony zastrzegły odsetki wyższe”. Zdaniem Sądu Okręgowego w Szczecinie, od dnia wejścia w życie przepisów art. 359 § 2¹, § 2², § 2³ k.c. należały się odsetki maksymalne określone w tych przepisach. Wprowadzone przepisy stanowiły, że: maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne) (art. 359 § 2¹ k.c.). Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne (art. 359 § 2² k.c.). Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy (art. 359 § 2³ k.c.).

Powyżej wskazane przepisy regulujące tzw. zakaz odsetek maksymalnych weszły w życie 20 lutego 2006 r., czyli już po zawarciu umowy pożyczki z 21 sierpnia 2002 r., zawierającej zapis o odsetkach liczonych według zmiennej stopy procentowej ustalonej przez Zarząd SKOK, wynoszącej na dzień zawarcia umowy 40% w skali roku. Następnie 1 stycznia 2016 r. przepis art. 359 § 2¹ uległ zmianie.

Zgodnie z jego nową treścią (aktualną do dziś), maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne).

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy w Szczecinie pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy nakaz zapłaty w zakresie odsetek umownych w części, tj. od 21 lutego 2006 r. do 31 grudnia 2015 r. w zakresie przekraczającym czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP oraz od 1 stycznia 2016 r. w zakresie przekraczającym wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, stanowiących dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie. Sąd ten uznał, że żądanie pozwanego po dniu 20 lutego 2006 r. odsetek w wysokości wynikającej z zawartej umowy (tj. odsetek wyższych niż maksymalne) pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Jednak naruszenie tych zasad nie może stanowić podstawy powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. „W niniejszej sprawie podstawę taką stanowi wyłącznie wskazana wyżej zmiana stanu prawnego, która nastąpiła po powstaniu tytułu egzekucyjnego”.

Sąd Okręgowy w Szczecinie słusznie nie pozbawił tytułu wykonawczego nakazu zapłaty wykonalności w całości, bowiem przed wprowadzeniem przepisów o odsetkach maksymalnych, odsetki umowne w postaci odsetek według zmiennej stopy procentowej ustalanej przez Zarząd SKOK, wynoszącej na dzień zawarcia umowy 40% w skali roku, nie były sprzeczne z obowiązującymi wtedy przepisami prawa.

Na marginesie dodać jeszcze można, że w przypadku niniejszej sprawy, karne odsetki wynikające z umowy zawartej w dniu 21 sierpnia 2002 r. trudno uznać za rażąco wygórowane, gdyż ich wysokość nie przekraczała nawet odsetek maksymalnych, które przewidywał art. 359 § 2¹ k.c. wprowadzony 20 lutego 2006 r. Zgodnie z art. 359 § 2¹ k.c., maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne). Na dzień zawarcia umowy stopa kredytu lombardowego NBP wynosiła 11,5 %, zatem czterokrotność równa 46% przekraczała 40% odsetki wynikające z umowy pożyczki. Przy czym podkreślić jeszcze wypada, że ustawodawca zmniejszył wskazane odsetki maksymalne dopiero po 10 latach tj. w

2016 roku, więc porównywanie umownych odsetek z tymi wprowadzonymi w kolejnej nowelizacji nie wydaje się zasadne, gdyż każda nowelizacja jest dostosowana do sytuacji gospodarczej państwa. Wobec powyższego odsetki umowne, choć w obecnej sytuacji gospodarczej mogą być ocenione jako wysokie, to jednak w odniesieniu do okoliczności, w których umowa została zawarta mogły znaleźć się w jej treści.

Ponadto zwrócić jeszcze uwagę trzeba, że mowa tu o umownych odsetkach karnych, których celem jest w istocie mobilizacja pożyczkobiorcy do terminowego wywiązywania się z kalendarza spłat. Odsetki takie aktualizują się dopiero wskutek naruszenia umowy przez pożyczkobiorcę. Odnoszenie się zatem do naruszenia zasad współżycia społecznego poprzez zamieszczenie w umowie w tamtym czasie zapisu o odsetkach według zmiennej stopy procentowej ustalonej przez Zarząd SKOK, wynoszącej na dzień zawarcia umowy 40% w skali roku, nie może być zasadne. Naruszenie zasad współżycia społecznego rozumiane jest jako działanie nieakceptowalne z punktu widzenia norm (niekoniecznie wyrażonych w prawie) akceptowanych przez społeczeństwo. Zawarcie w umowie postanowienia o zysku dla udzielającego pożyczki w razie niewywiązywania się pożyczkobiorcy z umowy nie stanowi naruszenia tych zasad, szczególnie, że zostało w umowie sformułowane w sposób jednoznaczny. Uznać naruszenie tych zasad można jedynie w nadzwyczajnych sytuacjach.

Pomimo, iż nakaz zapłaty wywołał daleko idące skutki dla pozwanej, to oczywistym jest, że w sprawie znaczenie miało przede wszystkim zachowanie strony pozwanej. Każde bowiem rozstrzygnięcie sądowe stanowi konsekwencję zachowania w procesie jego podmiotów. W niniejszej sprawie, ani pozwana pożyczkobiorca, ani pozwany poręczyciel pożyczki nie wnieśli sprzeciwu od nakazu zapłaty, co doprowadziło do uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia i nadania mu klauzuli wykonalności.

Wobec tego, że zarówno przepisy prawa materialnego, jak i przepisy prawa procesowego wskazane przez Prokuratora Generalnego w skardze nadzwyczajnej nie zostały naruszone przez wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w punkcie pierwszym sentencji. O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą

nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c., zgodnie z którym w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu w postępowaniu kasacyjnym podlegają wzajemnemu zniesieniu. Powołany przepis z mocy art. 95 pkt 1 u.SN stosuje się również do postępowania w sprawie ze skargi nadzwyczajnej.